

İkram Sektöründeki İşletmelerin Tütün Kontrol Yasası'na Uyum Düzeyi: Türkiye'de Gözlemsel Bir Çalışma

Giris: 2008 yılında Türkiye, bar, kafe ve restoranları da içerecek şekilde sigara kullanımını bütün kapalı alanlarda yasaklayan bir yasa çıkarmıştı. ¹ 2012'de yapılan ve Türkiye'de tütün kontrol yasasına uyum düzeyini değerlendiren bir çalışma, sigara dumanı pasif etkileniminin Türkiye'de halk sağlığı için ciddi bir yük olmaya devam ettiğini göstermiştir. ²

Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) sigara dumanı pasif etkilenim indikatörleri, 2012 ile karşılaştırıldığında, işletme sektöründe tütün kontrol yasalarına uyum açısından 2016'da hiçbir gelişmenin olmadığını göstermiştir. ³ Yasaya uyum düzeyinin artırılması ve hatta bu uyumun sürdürülebilmesi için daha fazla çaba sarf etmek gerekmektedir. 2019-2020 yılları arasında, Türkiye Sağlık Bakanlığı, tütün kontrol yasasına uyumu artırmak için üç şehirde -İstanbul, Ankara ve İzmir - iller arası denetimler gerçekleştirmiştir.

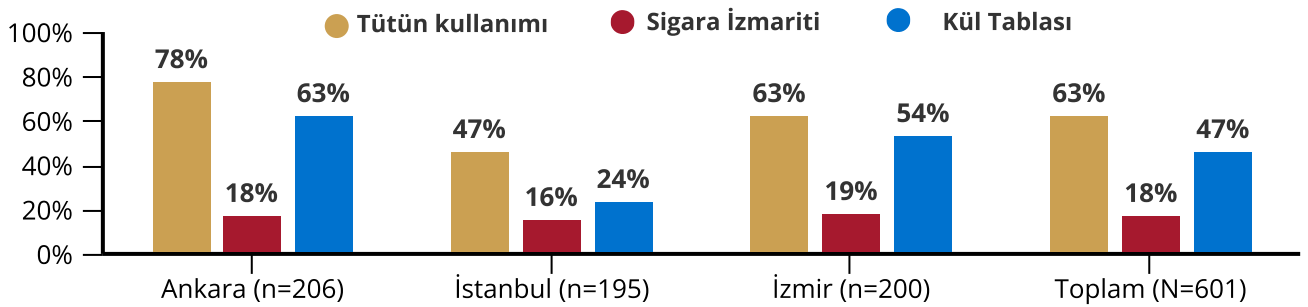
Amac: Bu çalışmanın amacı, iller arası denetimlerin uygulanmasının ardından İstanbul, Ankara ve İzmir'deki ikram sektörü işletmelerinin Türkiye'nin tütün kontrol yasasına uyum düzeyini değerlendirmektir.

YONTEM:

Haziran ve Temmuz 2021 tarihleri arasında Türkiye'nin en büyük 3 şehrinde (İstanbul, Ankara [Batı Anadolu] ve İzmir [Ege bölgesi]) gözlemsel bir çalışma yapılmıştır. Mesai saatleri içinde gerçekleştirilen gözlemsel veri toplamayı desteklemek için veri toplayıcılar anket uygulaması ile donatılmış akıllı telefonlar kullandılar. Araştırma kapsamında İstanbul'dan 195, Ankara'dan 206 ve İzmir'den 200 işletme olmak üzere toplam 601 işletme gözlemlendi. İşletme türleri şu şekilde dağılmaktadır: 303 restoran, 247 Avrupa tipi kafe, 30 geleneksel çay evi ve 21 nargile kafe.

ANA BULGULAR:

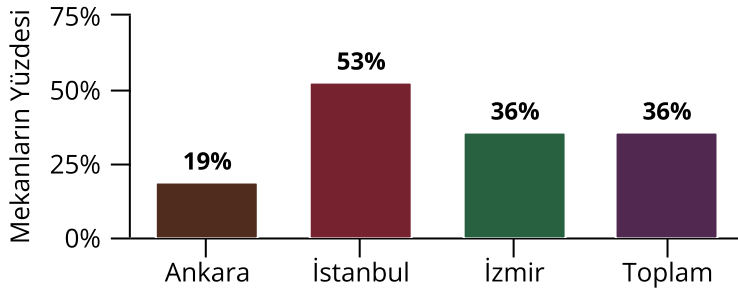
Şekil 1: Şehirlere Göre İçinde Tütün Kullanımı, İzmariti ve Kül Tablası Gözlemlenen

- Genel olarak, mekânların %63'ünde (n=377) iç mekânda, %84'ünde (n=504) ise mekânların hemen dış tarafında sigara içen en az bir kişi vardı.
- İçinde sigara içilen mekân yüzdesinin en yüksek olduğu şehir Ankara (%78; n=161) iken, en düşük olduğu şehir ise İstanbul (%46; n=90) olmuştur.
- Sigara, en çok tüketilen tütün ürünü olarak gözlemlenmiştir. Mekânların %63'ünde (n=377), içeride sigara içen en az bir kişi vardı. Bu mekanlardan yaklaşık üçte birinde (%32; n=121) gözlem anında 10'dan fazla kişi sigara içiyordu.
- Mekân içinde sigara içenlerin %40'ı (n=240), mekânın ana girişinde sigara içmekteydi.

- Mekanların %18'inde mekân içinde sigara izmaritleri görüldü; bunların %40'ında en az 10 izmarit vardı. Şehirlere göre, Ankara'daki işletmelerin %18'inde, İstanbul'dakilerin %16'sında ve İzmir'deki işletmelerin %19'unda iç mekânda sigara izmaritleri görüldü.
- Mekanların yaklaşık yarısında (%47; n=285), mekânın içine kül tablası yerleştirilmişti. Üç il arasında kül tablası bulunan mekanların yüzdesi İstanbul'da (%24; n=47) en düşük iken, Ankara ise en yüksek (%63; n=130) yüzdeye sahipti.
- Mekân yöneticilerinin neredeyse hiçbiri (%1), gözlem sırasında mekân içinde sigara içtiği görülen kişileri uyarmaya çalışmadı.

Şekil 2: Şehirlere Göre Tütün Yasasına Uyumlu Olan Mekanların Yüzdeleri

***Bir işletme şu kriterlerin tamamını eğer karşılırsa "tütün ürünü kullanıldığına dair herhangi bir delilin olmadığı" kabul edilerek, yasaya uyumlu işletme olarak sınıflandırılmış:*

1. Mekân içinde tütün ürünü kullanan hiç kimsenin olmaması
2. Mekân içinde sigara izmariti olmaması
3. Mekân içinde, sigara küllerinin koyulabileceği kül tablası ve benzeri aletlerin olmaması

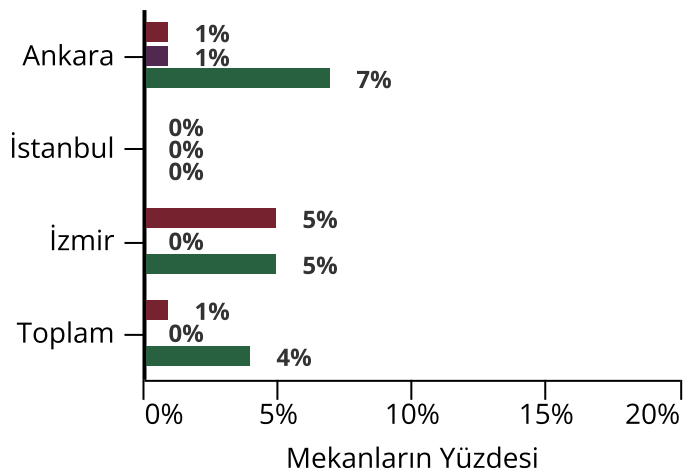
- Genel olarak, Ankara'daki mekanların yaklaşık %19'u, İstanbul'da gözlemlenen mekanların yaklaşık %53'ü ve İzmir'deki mekanların %36'sı tütün kontrol yasası ile uyumluydu.

“Sigara İçilmez” Tabelası:

Genel olarak, mekanların %4'ünde (n=26) ana girişte ve mekânın içinde görünür bir şekilde "sigara içilmez" tabelası vardı. Altı işletmedeki uyarılar, yasanın gerektirdiği tabela özelliklerine uygun değildi.

- Ankara'da, mekanların %7'sinde hem içeride hem de dışarıda 'sigara içilmez' tabelası vardı; mekânların %1'inde 'sigara içilmez' tabelası ya içeride ya da dışarıda asılı idi.
- İzmir'de, mekanların %5'inde hem içeride hem de dışarda 'sigara içilmez' tabelası vardı; ayrıca %5'inde sadece dışarda 'sigara içilmez' tabelası vardı ya içeride ya da dışarıda asılı idi. İzmir'de sadece iç kısmında 'sigara içilmez' tabelası olan mekân yoktu (%0).
- İstanbul'daki mekânların hiçbirinde, herhangi bir yerde gözle görülebilir 'sigara içilmez' tabelası yoktu.
- Mekân türü açısından, nargile kafeler 'sigara içilmez' tabelası olan mekanların en yüksek yüzdesine sahipti (dış mekân: %14; iç mekân: %14), bunu Avrupa tarzı kafeler (dış mekân %7; iç mekân: 6%) takip etmiştir

Şekil 3. Konum ve Şehre Göre "Sigara İçilmez" Tabelası Bulunan Mekanların Yüzdeleri

- Sadece mekanın dışında
- Sadece mekan içinde
- Hem mekanın içinde hem de dışında

Nargile:

İçerisinde nargile içilen toplam 19 mekân gözlemlendi; bunların 10 tanesi İzmir'de iken, 6 tanesi İstanbul'da ve 3 tanesi de Ankara'da idi. Bu 19 işletmenin:

- 19 işletmenin tamamında nargilelerin üzerinde resimli sağlık uyarıları vardı.
- 19 işletmenin tümünde müşteriye özel dağıtılmış ağızlık bulunmaktaydı.
- 17 işletmede müşteriye özel dağıtılan nargile hortumu bulunmamaktaydı.

Belirlenmiş Sigara İçme Alanı:

Mekanların tümünde toplam 22 tane Belirlenmiş Sigara İçme Alanı (DSA) gözlemlendi; bunların %91'i (n=20) Ankara'da bulunmaktaydı. 3 (%14) işletmede, mekânda DSA olduğunu belirten işaretler bulunmaktaydı.

Tartışma:

Bu araştırmanın sonuçları, bu üç şehirde yapılan denetimlere rağmen, ikram sektöründeki işletmelerde mevcut tütün kontrol yasasına uyumun halen düşük olduğunu göstermektedir. Mekanların sadece %36'sı "Sigara içme kanıtı yok" olarak değerlendirilen bileşik gösterge ile uyumludur. Sigara içilmez levhası uygulamasının uyum düzeyi şehirlere göre değişiklik gösterirken, İstanbul'daki hiçbir işletmede sigara içilmez levhası gözlenmemiştir.

Tütün kullanımına bağlı ciddi sağlık sorunları nedeniyle, ulusal tütün kontrol politikasına uyumun sağlanması çok önemlidir. Her üç şehirde de bu işletmelerde tütün kontrol yasalarına uyumu artıracak uygulamalara ihtiyaç vardır. Buna, sigara içilmez levhalarının gösterilmesine ilişkin yaptırım çalışmaları da dahildir.

Dahası, mevcut politika kapsamında belirlenmiş sigara içilen alanların yasaklanmış olmasına rağmen, bu çalışma sırasında toplam 22 işletmede bu alanlar gözlemlenmiştir. Bu durum, mevcut tütün kontrolü yasasının gereklilikleri konusunda, farkındalığı artırıcı yeni sosyal reklam kampanyalarının yapılmasının halen önemli bir ihtiyaç olduğunun altını çizmektedir.

Kaynaklar:

1. Tobacco & alcohol market coordination committee's decision. Retrieved July 18, 2022, from <https://staging.tobaccocontrolaws.org/files/live/Turkey/Turkey%20-%20Decision%20No.%204201%20.pdf>
2. Navas-Acien A, Çarkoğlu A, Ergör G, Hayran M, Ergüder T, Kaplan B, Susan J, Magid H, Pollak J, Cohen JE. Compliance with smoke-free legislation within public buildings: a cross-sectional study in Turkey. Bull World Health Organ. 2016 Feb 1;94(2):92-102. doi: 10.2471/BLT.15.158238. Epub 2015 Nov 23. PMID: 26908959; PMCID: PMC4750436.
3. Global Adult Tobacco Survey Turkey 2016. Retrieved July 18, 2022, from https://www.tobaccofreekids.org/assets/global/pdfs/en/GATS_Turkey_2016_FactSheet.pdf

Fon Kaynagi: Bu araştırma, tütün kullanımını azaltmak amacıyla Bloomberg İnisiyatifi tarafından desteklenmiştir.

JOHNS HOPKINS
BLOOMBERG SCHOOL
of PUBLIC HEALTH

**Institute for
Global Tobacco Control**